

บทที่ 6

การอภิปรายผลการวิจัย

6.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อสันติสุขในยุคของเคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ เป็นงานวิจัยข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ประเภทต่างๆ ในทุกระดับชั้นเพื่อศึกษาสภาพการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ในสมัยการปกครองของท่านเคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบสภาพความสงบสุขที่เกิดขึ้นและวิเคราะห์ถึงสัญญาณที่บ่งถึงการเกิดสันติสุขและปัจจัยที่มีผลต่อสันติสุขดังกล่าว ซึ่งผลวิจัยที่ได้รับนั้นจะเป็นการเสริมข้อมูลทางวิชาประวัติศาสตร์อิสลามและรัฐประศาสนศาสตร์แก่ผู้สนใจ ทำให้สามารถเปรียบเทียบระหว่างสันติสุขในสมัยเคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ กับสันติสุขในสมัยอื่น ๆ และยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมให้เกิดสันติสุข

การวิจัยพบว่าระบบการปกครองรัฐอิสลามภายใต้การปกครองของเคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบนั้นเป็นระบบการปกครองแบบคิลาฟะฮ์ อันหมายถึงระบบการเมืองที่ผู้นำสูงสุดของรัฐซึ่งเรียกว่า "เคาะลีฟะฮ์" หรือ "อะมีร์ลุมมินีน" ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารทุกกิจการของประชาชน เป็นผู้นำเพียงผู้เดียวทั้งในกิจการทางศาสนาและกิจการการเมือง ผู้นำมาจากการคัดสรรของกลุ่มปัญญาชนและมีสถานะภาพทางครอบครัวและสังคมอยู่ภายใต้กฎหมายฉบับเดียวกัน มีความเสมอภาคเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป

เคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ เป็นชาวอาหรับเผ่ากูร็อยซุ เป็นบุตรคนที่สามของอัล-ค็อฏฏ็อบ อิบน์นุฟัยล กับ นางหันตะมะฮ์ อิบน์คุฮัยบ เกิดเมื่อปี ค.ศ. 581 ณ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียปัจจุบัน ในวัยเด็กท่านได้รับการศึกษาด้านวรรณกรรมอาหรับจนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญคนหนึ่งในสังคมมักกะฮ์และมีความสามารถพิเศษในด้านการทูตและมิตรสัมพันธ์ ต่อมาเมื่อท่านเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามเมื่ออายุ 26 ปี ท่านได้เป็นคนสนิทของนบีมุฮัมมัด และได้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ตลอดจนวิทยาการอิสลามแขนงอื่น ๆ จากท่านจนกระทั่งได้รับการรับรองในความรอบรู้ด้านศาสตร์และศิลปะ ตลอดจนจนความมีคุณธรรมและจริยธรรมประจำตัวที่ดีงามและเพียบพร้อมคู่ควรกับความเป็นผู้นำ

เคาะลีฟะฮ์สุอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของรัฐอิสลามภายหลังจากการเสียชีวิตของเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ อัล-คิลดีก เมื่อวันที่ 23 เดือนญะมาตุลอาคิร ปี ฮ.ศ. 13 ท่านขึ้นมาดำรงตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ โดยการแต่งตั้งของเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺและการ

ยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ของเสาะหาบะสุผู้อาวุโส ท่านบริหารรัฐอิสลามที่มีเมืองมะดีนะฮ์ ในประเทศ ซาอุดีอาระเบียปัจจุบันเป็นเมืองหลวงระหว่างปี ค.ศ.634 – 644 อาณาเขตรัฐของท่านนั้นกว้างไกล ครอบคลุมพื้นที่ตะวันออกกลางทั้งหมดตั้งแต่ซาอุดีอาระเบีย เซเมน คูเวต กาตาร์ โอมาน บาห์เรน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ จอร์แดน ซิเรีย ปาเลสไตน์ อิสรเอล เลบานอน อิรัก อิหร่าน อียิปต์ โมร็อกโค และลิเบีย ซึ่งท่านได้แบ่งพื้นที่เหล่านี้ออกเป็นสิบสามแคว้นและคัดเฟินข้าหลวงส่งไปประจำการแทนท่าน ท่านใช้กฎหมายอิสลามเป็นแม่บทของการบริหาร การตุลาการ และนิติบัญญัติตลอดจนเป็นบรรทัดฐานของ ค่านิยมและจริยธรรม ท่านยึดมั่นในระบอบรัฐสภาหรือการชูรอ ยึดมั่นในความยุติธรรมและความโปร่งใส ยึดมั่นในความเสมอภาคและภราดรภาพ อีกทั้งยังยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

ประชากรของรัฐอิสลามภายใต้การบริหารของเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฎฏอบนั้นประกอบด้วยคนหลายเชื้อชาติและหลายศาสนา มีทั้งชาวยิวที่นับถือศาสนาบูดาฮ์ ชาวอาหรับ และชาวอียิปต์ที่นับถือศาสนาคริสต์ ชาวเปอร์เซียที่นับถือศาสนาโซโรแอสเตอร์บูชาไฟ แต่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอาหรับที่นับถือศาสนาอิสลาม พวกเขาต่างใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขภายในรัฐอิสลามที่กว้างใหญ่โดยประชาชนทุกหมู่เหล่าต่างทำหน้าที่และใช้สิทธิของตนเองอย่างเท่าเทียมกัน

เคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฎฏอบได้ให้ความสำคัญกับสันติสุขของประชาชนเป็นอย่างมาก ท่านถือเรื่องนี้เป็นวาระเร่งด่วนและเป็นภารกิจสำคัญของรัฐ ท่านได้ดำเนินการในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างสันติสุขในสังคม ท่านให้ความสำคัญต่อสันติสุขของปวงชนและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถึงขนาดว่าหากผู้ใดถูกฆ่าเพราะลบลู่เกียรติศักดิ์ศรีผู้อื่น ให้ถือว่าผู้นั้นตายในสภาพเป็นอาชญากรที่ผู้เป็นญาติไม่สามารถฟ้องร้องค่าเสียหายใด ๆ ได้ การยกยอกหรือขโมยทรัพย์สินถือเป็นการผิดร้ายแรงที่ผู้กระทำผิดจะต้องถูกตัดมือ ผู้ใดฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเขาจะต้องถูกประหารชีวิตหรือหากไม่เจตนาเขาจะต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเท่ากับราคาอูฐหนึ่งร้อยตัว ท่านเป็นผู้นำร่องโครงการตรวจลาดตระเวน ในเวลากลางคืนกระทั่งได้พบเห็นและรับรู้ปัญหาของประชาชนแล้วนำปัญหาต่างๆที่ประสบ เข้าสู่ที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้น ท่านติดตามปัญหาหาสาเหตุด้วยตัวเองแม้ว่าผู้เสพสุราจะอยู่ไกลถึงเมืองซีเรียหรือจอร์แดนก็ตามและยังได้เพิ่มบทลงโทษต่อผู้เสพสุรา เนื่องจากเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการบ่อนทำลายสันติสุขในสังคม ท่านมักใช้เวลาช่วงเช้าของแต่ละวันในการตรวจตราความสงบเรียบร้อยในตลาดเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการฉ้อโกงหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น ท่านให้ความสำคัญต่อความเป็นหนึ่งเดียวของประชาชนและไม่ยอมให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกและแตกแยกกันเพราะความเห็นต่างกันในปัญหาศาสนา ขามใดที่เกิดปัญหาท่านก็จะใช้อำนาจรัฐเข้าแทรกแซงเพื่อแก้ไขหรือพัฒนาสร้างสรรค์ ดังเช่นการกำหนดจำนวนการดักบิรในการละหมาดขณะนาศะฮ์เป็นสี่ครั้ง หรือการรวบรวมประชาชนให้ละหมาดละออวิหฺภายใต้อำนาจของอิหม่ามคนเดียว เป็นต้น เพราะท่านตระหนักและมั่นใจเสมอว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งความสมัครสมาน เป็นศาสนาที่

นำความสงบสุขอย่างถาวรให้กับสังคมโลก ดังตัวอย่างกรณีสังคมอาหรับกับการประกาศศาสนาอิสลามของนบีมุฮัมมัด ﷺ ท่านหลีกเลี่ยงชนวนต่าง ๆ ที่บั่นทอนสันติสุขและก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคม เช่นการกีดกันสิทธิเสรีภาพ การเลือกปฏิบัติ การคอร์รัปชัน และการเอารัดเอาเปรียบ เป็นต้น ท่านได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง ให้เสรีภาพแก่ประชาชนอย่างสมบูรณ์ในการแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะ ฟ้องร้องหรือการท้วงติงคัดค้านสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าไม่ชอบธรรม ท่านให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการนับถือศาสนาและปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่พวกเขายึดถือค้ำตั้ง เคารพมีโบสถ์ยิวหรือคริสต์และผู้นับถือศาสนาต่างกล่าวในภูมิภาคตะวันออกกลางจนถึงปัจจุบัน ท่านไม่เคยเลือกปฏิบัติทางกฎหมายไม่ว่าผู้ที่เสียผลประโยชน์จะเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ บุคคลสำคัญ หรือแม้กระทั่งบุคคลในครอบครัวของตนเอง ท่านห้ามมิให้มีการกระทำที่ส่อไปในทางกดขี่ข่มเหง แม้ว่าจะกระทำต่อสัตว์เครื่องจวนก็ตาม ดังที่ท่านเคยลงโทษผู้ที่บรรทุกสินค้าบนอูฐหนักเกินไป เมื่อใดเกิดการขัดแย้งผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มประชาชนในสังคม ท่านจะปกป้องผลประโยชน์และความเดือดร้อนของประชาชนส่วนใหญ่มากกว่าประชาชนส่วนน้อยเสมอ ดังที่ท่านยกเลิกการมอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินแก่เหล่าทหาร การสั่งให้บุคคลที่เป็นโรคสังคัมรังเกียจต้องกำจัดพื้นที่ห้ามคลุกคลีกับประชาชนส่วนใหญ่ การเนรเทศชายหนุ่มรูปหล่อออกจากพื้นที่เนื่องจากเป็นที่หมายปองของผู้หญิงในเมืองเพื่อมิให้เกิดเรื่องอื้อฉาว เป็นต้น ท่านต้องการเห็นประชาชนทุกหมู่เหล่า ทุกศาสนาได้กินดี อยู่ดี มีสุข จึงได้จัดเงินอุดหนุนประจำตัวให้กับประชาชนทุกคนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเสียชีวิต ส่งเสริมการประกอบอาชีพและให้เสรีภาพแก่ประชาชนในการครอบครองสมบัติที่พวกเขาได้มาโดยชอบธรรม นอกจากนั้นยังได้มอบสวัสดิการทางด้านสังคมสังเคราะห์อย่างดีให้กับประชาชนที่ยากไร้หรือผู้ขัดสนโดยไม่จำแนกเชื้อชาติและศาสนา เช่นยกเลิกภาษีประจำตัวแก่ประชาชนกลุ่มน้อยที่ยากจน จัดตั้ง "คารุลตะกิก" หรือ คลังแบ่งที่จัดเตรียมวัตถุดิบอาหารแก่ประชาชนที่ขัดสน และจัดตั้ง "คารุลคิยาพะฮุ" หรือ โรงแรมที่พักให้กับประชาชนผู้เหน็ดเหนื่อยหรือต้องการพักผ่อนระหว่างการเดินทาง เป็นต้น ซึ่งด้วยสภาพการณ์เช่นนี้ ทำให้รัฐอิสลามภายใต้การบริหารของเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด อิบน์ อัด-ค็อฎฎ็อบ กลายเป็นดินแดนที่มีความสงบสุขของประชาชนหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา และเป็นแผ่นดินทองที่น่าสนใจสำหรับพ่อค้าและนักลงทุนจากทั้งในและต่างประเทศ

และ เมื่อวิจัยอีกระดับหนึ่งถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดปรากฏการณ์แห่งสันติสุขข้างต้นพบว่ามันเป็นผลมาจากตัวแปรที่สำคัญสามปัจจัย คือ การมีประชาชนที่ดี การมีผู้นำที่ดี และการมีกฎหมายที่ดี กล่าวคือประชาชนในรัฐอิสลามภายใต้การปกครองของเคาะลีฟะฮ์มุฮัมมัด อิบน์ อัด-ค็อฎฎ็อบ นั้นเป็นประชาชนที่มีจิตสำนึกในการเชื่อฟังผู้นำและผู้บังคับบัญชา มีค่านิยมที่ดี มีวัฒนธรรม และมีจริยธรรมทางเศรษฐกิจที่ดี มีการศึกษา มีความสามัคคีกลมเกลียว มีจิตสำนึกในการเสียสละเพื่อผู้อื่น อีกทั้งในหมู่ประชาชนเหล่านี้ยังมีคนดีที่เป็นปวงชนียบุคคลเป็นจำนวนมาก ในขณะที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายของรัฐสามารถสนองเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชน สามารถพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน

ทุกหมู่เหล่าโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา มีเป้าหมายเพื่อยกระดับและพัฒนาประชาชนสู่ความเจริญในทุกด้าน มีลักษณะของตัวบทที่มั่นคง ชัดเจนและมีความยืดหยุ่นในตัวเอง โดยไม่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปฏิบัติได้ง่าย ไม่ยุ่งยากและมีพลังโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ศรัทธาและทวงแทน ส่วนผู้นำรัฐนั้นเป็นผู้นำที่มีใจเป็นธรรม มีความรับผิดชอบ มีความปรานีเมตตา เข้าถึงประชาชน กล้าหาญและอดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มั่นคงในความศรัทธาพึ่งเหตุผล เคารพในความเห็นที่แตกต่าง ถ่อมตน ใช้ชีวิตอย่างประหยัดและพอเพียง อยู่เหนือกิเลสและอารมณ์ใฝ่ต่ำ ตลอดจนมีคณะผู้ร่วมบริหารและคณะที่ปรึกษาที่ดี

ทั้งนี้ ยังพบอีกว่าการเกิดประชาชนที่ดีและผู้นำที่ดีนั้นเป็นเพราะบทบาทและอิทธิของศาสนาอิสลามที่มีคำสอนมุ่งเน้นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุมและสมบูรณ์ ในขณะที่กฎหมายที่ดีก็คือกฎหมายที่มีบัญญัติในพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการมนุษย์นั่นเอง

6.2 การอภิปรายผล

จากการวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อสันติสุขในยุคของเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ ๕ นอกเหนือจากการได้รับทราบสภาพทางการเมืองสังคม เศรษฐกิจ ที่เป็นกรณีศึกษาสันติสุขที่เกิดขึ้นในสมัยการปกครองของท่านเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ ๕ แล้วเรายังได้ผลการวิจัยที่สำคัญดังนี้

6.2.1 การเกิดสันติสุขในยุคเคาะลีฟะฮ์สุลฎัน อิบน์ อัล-ค็อฏฏ็อบ ๕ นั้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากการมีประชาชนที่ดี การมีผู้นำที่ดี และการมีกฎหมายที่ดี ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลของสามองค์ประกอบหลักของชาตินี้เป็นผลมาจากการนำหลักธรรมอิสลามมาปฏิบัติใช้ซึ่งอัลลอฮ์ได้สัญญาว่าหากมนุษย์ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์ พระองค์จะทรงสร้างประเทศให้ร่มเย็นและสันติแก่พวกเขาเป็นประเทศที่พระองค์ทรงเมตตาและโปรดปราน ดังที่อัลลอฮ์ได้ตรัสในอัลกุรอานว่า

﴿ بَلَدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ ﴾

سورة: ๑๕

ความว่า :นี่คือดินแดนที่สมบูรณ์ และพระเจ้าของสุเจ้าเป็นผู้ทรงอภัยยิ่ง

(สะบะ : 15)

ดังนั้น การพัฒนาบ้านเมืองให้เกิดสันติสุขอย่างถาวรและมั่นคงนั้นจึงต้องมีการเสริมสร้างและขัดเกลาผู้นำให้เป็นผู้นำที่ดี พัฒนาประชาชนให้เป็นคนดี และจัดเตรียมตัวบทกฎหมายที่ดีพร้อม ๆ กับการดำเนินการจัดทุกข์และบำรุงสุขให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

ท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ได้กล่าวให้มุสลิมยึดมั่นในแบบอย่างของท่านและแบบอย่างของเคาะลีฟะฮ์ของท่านว่า

عن عرياض بن سارية ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :
« عليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي وعضوا عليها
بالتواجد »

ความว่า : อิรฺบาดู อิบฺนุสสารียะฮฺ เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า"พวกท่านจงยึดมั่นในแบบฉบับของฉันและแบบฉบับเคาะลีฟะฮ์ผู้เที่ยงตรงหลังจากฉัน พวกท่านจงอดทนยึดมั่นไว้แม้ว่าจะต้องกัดมันด้วยฟันกรามซึ่งสุดท้ายก็คาม"

(บันทึกโดย al-Tahāwī, 3/183)

6.2.3 ศาสนาอิสลามมีส่วนสำคัญที่เสริมสร้างให้ประชาชนของเคาะลีฟะฮ์สุอุมัร อิบฺนุอัล-ค็อฎฏ็อบ رضي الله عنه เป็นประชาชนที่ดี เพราะมีคำสอนที่สมบูรณ์ในการเสริมสร้างและพัฒนาประชาชน มีคำสอนที่พัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างครอบคลุมสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจและความคิด มุ่งเน้นยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการศึกษา พละนาบีย สังกม การเมือง และเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ระดับวางแปล่าจนถึงระดับความเป็นเลิศ เช่น ตั้งแต่ให้มุสลิมอาบน้ำ แปรงฟัน แต่งกาย อ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้า เชื่ออย่างมีเหตุผล ขยันทำงาน เก็บหอมรอมริบ ประหยัด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จนกระทั่งรู้จักเคารพผู้บังคับบัญชาและรู้จักเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่นหรือ มีคำสอนที่เน้นการฝึกฝนให้มนุษย์อดทน รับผิดชอบ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีจริยธรรมในทุกบทบาทและหน้าที่การงาน ให้ครองคนเป็นประโยชน์ต่อตัวเองและผู้อื่น ให้ถูกเคารพบิดามารดา ให้พ่อแม่เอ็นดูปรานีบุตร ให้เด็กเคารพผู้ใหญ่ ให้ผู้ใหญ่เอาใจเด็ก ให้สามีรับผิดชอบภรรยา ให้ภรรยานับถือเชื่อฟังสามี เป็นต้น ซึ่งคำสอนเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿ وَأَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَبِذِي
الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ
وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا
يُحِبُّ مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴾ (๓)

النساء: ๓๖

ความว่า : และจงเคารพสักการะอัลลอฮ์เถิด จงอย่าเทียบเคียงพระองค์กับสิ่งใด ๆ จงทำดีต่อบิดามารดา ญาติสนิท เด็กกำพร้า ผู้ขัดสน เพื่อนบ้านที่ใกล้เคียง

เพื่อนบ้านที่ห่างไกล ผู้เดินทางและผู้ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้า แท้จริงแล้วอัลลอฮ์นั้นไม่ทรงชอบผู้ยโสโอ้อวด

(อันนิสาอ : 36)

ดังนั้น การจะพัฒนาประชาชนมุสลิมจึงควรใช้หลักการของศาสนามานำหน้าการพัฒนาในทุกด้าน เพราะจะทำให้เกิดความสำเร็จอย่างรวดเร็ว คัมภีร์ที่เกิดขึ้นในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ อิบน์ อัล-ค็อฏฏอบ رضي الله عنه ซึ่งฐานการพัฒนามนุษย์ในด้านต่างๆ มีบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแล้วในศาสนาอิสลาม

6.2.4 กฎหมายอิสลามในด้านต่าง ๆ เป็นกฎหมายที่รองรับการเสริมสร้างสันติสุขอย่างมีประสิทธิภาพในทุกยุคทุกสมัย ดังตัวอย่างความสำเร็จของการเกิดสันติสุขในยุคเคาะลีฟะฮ์อุมัยรฺ رضي الله عنه ที่เป็นผลมาจากการบังคับใช้กฎหมายอาญาอิสลาม เพราะกฎหมายอิสลามสามารถสนองเจตนารมณ์และความต้องการของประชาชน สามารถพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา มีเป้าหมายเพื่อยกระดับและพัฒนาประชาชนสู่ความเจริญในทุกด้าน มีลักษณะของตัวบทที่มั่นคง ชัดเจนและมีความยืดหยุ่นในตัวเองโดยไม่ต้องแก้ไขตลอดจน ปฏิบัติได้ง่าย ไม่ยุ่งยากและมีพลังโน้มน้าวจิตใจประชาชนให้ศรัทธาและหวงแหน ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ล้วนมีส่วนสำคัญที่ทำให้กฎหมายนั้นเป็นกฎหมายที่ศักดิ์สิทธิ์และได้รับการเคารพเชื่อถือจากประชาชน ดังนั้นการร่างกฎหมายเพื่อให้การเสริมสร้างสันติสุขเกิดผลสำเร็จอย่างแท้จริงจึงควรสอดคล้องหรือมีแนวทางเดียวกันกับกฎหมายอิสลาม เช่น การลงโทษผู้กระทำผิดด้วยการจำคุกซึ่งเป็นการลงโทษที่กฎหมายอิสลามได้ปฏิบัติใช้กับผู้กระทำผิดอย่างได้ผลมาช้านาน เมื่อรัฐบาลสิงคโปร์ต้องการขจัดปัญหาแรงงานเถื่อนจากต่างชาติให้สำเร็จ ในปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลสิงคโปร์ได้บังคับใช้กฎหมายในแนวนีลงโทษผู้หลบหนีเข้าเมืองจนประสบผลสำเร็จ (www.mfa.go.th) เป็นต้น

อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾

البقرة: 185

ความว่า : อัลลอฮ์ทรงประสงค์ให้เกิดความสะดวกสบายและไม่ประสงค์ให้เกิดความยุ่งยากลำบากแก่ผู้เจ้า

(อัล-บะเกาะเราะฮ์ : 175)

6.2.4 ระบบการเมืองของอิสลามนั้น เป็นระบบที่ยึดติดกับจุดประสงค์และไม่ผูกขาดกับวิธีการ ดังเช่นจุดประสงค์ในการปกครองของอิสลามคือการให้เกิดความยุติธรรมดังที่จารึกในคัมภีร์อัลกุรอาน ส่วนวิธีการภายใต้จุดประสงค์นั้น เช่น วิธีการได้มาของผู้นำ วิธีการกำหนดการประชุมและลงมติ และวิธีการอื่น ๆ นั้นถือเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวการณ์หรือยุคสมัย ดังกรณีความแตกต่างของวิธีการขึ้นมามีตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ซุฮของท่านอับูบักรฺ อัล-ศิกคิกที่มาจาก การเลือกตั้ง

ในขณะที่ท่านอุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบนั้นมาจากการแต่งตั้ง เป็นต้น ซึ่งท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์นับเป็นตัวอย่างผู้นำที่บริหารบ้านภายใต้หลักการนี้อย่างชัดเจน ดังสังเกตจากการที่ท่านได้ลดลดอนหรือเพิ่มเติมกฎหมายหรือวิธีการที่ท่านนบีมุหัมมัดﷺ และท่านเคาะลีฟะฮ์อุมร์เคยยึดปฏิบัติ เช่น การยกเลิกการมอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเมืองใหม่ให้กับเหล่าทหารผู้พิชิตภายใต้จุดประสงค์เพื่อกระจายรายได้และมีให้ทรัพย์สินสมบัติของชาติตกอยู่ในมือของกลุ่มบุคคลเพียงไม่กี่ราย การกำหนดให้ละหมาดละออวีหฺภายใต้ผู้นำละหมาดเพียงคนเดียวหรือการกำหนดให้กล่าวคัมภีร์สำหรับการละหมาดอะนาซะฮ์เป็นสี่ครั้งภายใต้จุดประสงค์เพื่อความปรองดองแห่งชาติ ตลอดจนการเพิ่มบทลงโทษต่อผู้เสพสุราเป็นการโบยเขียนแปดสิบครั้งหรือการตัดสินให้การกล่าวหยาบกรรยาหลายครั้งในเวลาเดียวกันเป็นการหย่าขาดที่ไม่สามารถคืนคิดกัน ได้อีกภายใต้จุดประสงค์เพื่อให้ประชาชนเคารพต่อกฎหมาย เป็นต้น

6.2.5 เมื่อเปรียบเทียบระเบียบการบริหารบ้านเมืองระหว่างสมัยของเคาะลีฟะฮ์อุมร์กับสมัยระบอบประชาธิปไตยในปัจจุบันแล้ว เราพบว่า มีระเบียบการบริหารบางอย่างในสมัยเคาะลีฟะฮ์อุมร์ที่ล้ำหน้ามากกว่าในสมัยปัจจุบันหรือในปัจจุบันเป็นเพียงความพยายามแต่ยังไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ เช่น การกำหนดให้ข้าหลวงหรือข้าราชการชั้นสูงต้องมีความเป็นอยู่ไม่แตกต่างจากประชาชนในเรื่องอาหารการกิน ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกาย และยานพาหนะ การกำหนดให้ข้าหลวง แม่ทัพ และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงต้องแสดงบัญชีทรัพย์สินทั้งก่อนเข้ารับตำแหน่งและหลังจากลงจากตำแหน่ง เป็นต้น ซึ่งหากระเบียบการเช่นนี้ถูกบังคับใช้ในปัจจุบันแล้ว โอกาสที่บ้านเมืองจะได้คนดีมาเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองจะมีมากและความสัมฤทธิ์ผลในการบริหารบ้านเมืองก็จะเกิดขึ้นเป็นอย่างสูง

6.2.8 การปกครองประชาชนที่มีหลากหลายเชื้อชาติและศาสนาในอาณาเขตอันกว้างไกลนั้นมีเพียงการปกครองด้วยหลักธรรมาธิปไตยที่ใช้ศาสนาและจริยธรรมนำการเมืองหนึ่งเดียวเท่านั้นที่สามารถปกครองอย่างราบรื่นและเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ดังตัวอย่างการปกครองดินแดนตะวันออกกลางทั้งหมดของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ที่ประชากรของรัฐมีทั้งชนเชื้อชาติอาหรับ ยิว อียิปต์ และเปอร์เซีย และมีทั้งที่นับถือศาสนาอิสลาม ยูดาห์ คริสต์ และโซโรแอสเตอร์ ซึ่งท่านสามารถบริหารปกครองเป็นเวลานานกว่าสิบปีอย่างราบรื่นและสันติสุข

6.3 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อสันติสุขในยุคของเคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบ ผู้วิจัยใคร่เสนอข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.3.1 ควรสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยด้านประวัติศาสตร์อิสลามในด้านต่าง ๆ ให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประวัติศาสตร์นบีมุหัมมัดﷺ และเคาะลีฟะฮ์ทั้งสี่ท่าน คือ เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อัล-ค็อฎฏ็อบ เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อัล-ค็อฎฏ็อบ เคาะลีฟะฮ์อุมร์ อิบน์ อีฟฟาน และเคาะ

ลีฟะฮฺอะลียฺ อิบนุ อับดุลอิลิบ رضي الله عنه เพราะการเข้าใจประวัติศาสตร์ของที่เกี่ยวข้องกับบุคคลเหล่านี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเข้าใจศาสนาอิสลาม อีกทั้งในประเทศไทยนั้นผู้เชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์อิสลามยังมีน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้เชี่ยวชาญอิสลามในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านฟิกฮฺ หรืออุศลุคฺดีน เป็นต้น

6.3.2 ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ข้างต้นประกอบการพัฒนาชีวิตประชาชนมุสลิมเพราะโดยลักษณะของประวัติศาสตร์นั้นมักจะซ้ำรอยวนเวียนเป็นกงล้อปรับเปลี่ยนเฉพาะเวลา สถานที่ และบุคคลเท่านั้น ส่วนแนวเรื่องหรือเหตุการณ์มักจะซ้ำหรือคล้ายคลึงกันและโดยธรรมชาติของชาวมุสลิมนั้นจะมีความรัก ผูกพันและนอบน้อมต่อคำสั่งสอนหรือแบบอย่างของท่านนบี ﷺ และเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่คนนี้เป็นอย่างสูง

6.3.3 ควรใช้งานวิจัยนี้เป็นสื่อในการพัฒนาศักยภาพผู้นำมุสลิมและเผยแพร่ให้กับองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการพัฒนาสังคมมุสลิมทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการอิสลามทั่วประเทศ เพราะเคาะลีฟะฮฺสุลฎัน อิบนุ อัล-ค็อฎฎ็อบ رضي الله عنه นับเป็นบุคคลตัวอย่างที่อยู่ในจิตใจของอิหม่าม เคาะตีบ บิลาล และผู้นำศาสนาทุกคนทั่วประเทศ แต่ความรู้ของพวกเขาเกี่ยวกับชีวิตการเป็นอยู่และการบริหารจัดการสังคมของท่านนั้นมีน้อยมากหรือเกือบจะไม่มีเลย ดังนั้น การเผยแพร่งานวิจัยเช่นนี้ จึงเป็นการเข้าถึงต่อความต้องการของพวกเขาและเป็นปฏิบัติการทางจิตวิทยาที่ทรงผลอย่างยิ่ง

6.3.4 ห้องสมุดประจำวิทยาลัยอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในฐานะแหล่งเรียนรู้อิสลามระดับชาติและนานาชาติสมควรจัดเตรียมตำราวิชาการในด้านประวัติศาสตร์ให้มากกว่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพราะจากประสบการณ์ของผู้วิจัยในงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยต้องเดินทางไปหาเอกสารตำราที่มหาวิทยาลัยอิสลามนานาชาติ มาเลเซีย (IUM) ที่สถาบันอิสแท็ค (ISTAC) มาเลเซีย (Institute of Islamic Thought and Civilization) ตลอดจนต้องสั่งซื้อหนังสือจากประเทศซาอุดีอาระเบีย เนื่องจากห้องสมุดประจำวิทยาลัยยังมีตำราไม่พอเพียงสำหรับการทำวิจัย

6.3.5 ควรจัดให้มีการแปลหนังสือหรือเอกสารทางประวัติศาสตร์อิสลามที่สำคัญ ๆ จากภาษาอาหรับให้เป็นภาษาไทยเพื่อรองรับงานวิจัยในด้านประวัติศาสตร์อิสลาม เช่น หนังสือตาริฆฮฺอัล-ญะอะบะรียฺ ของอัล-ญะอะบะรียฺ หนังสือญะอะบะก็อตอัล-ญุบรอฮฺของอิบนุ สะอฺดุ หนังสืออัล-ริยาฎอัล-นะฎิเราะฮฺ ฟิมะนาภิฮฺอัล-อิซเราะฮฺ ของมุหิบบ อัล-ญะอะบะรียฺ ตลอดจนเอกสารหนังสือสำคัญในสมัยนบี ﷺ และเคาะลีฟะฮฺทั้งสี่ท่าน เป็นต้น

6.3.6 ผู้วิจัยเห็นสมควรให้มีการวิจัยเรื่อง "กระบวนการยุติธรรมในสมัยการปกครองของเคาะลีฟะฮฺสุลฎัน อิบนุ อัล-ค็อฎฎ็อบ رضي الله عنه " เพื่อเป็นการเสริมต่อจากงานวิจัยนี้และสามารถนำผลวิจัยมาใช้เป็นประโยชน์แก่กระบวนการเสริมสร้างสันติสุขในสังคม